

JAMOANING SHAXS TARBIYASIGA TA'SIRI VA GURUH RAHBARINING TARBIYAVIY ISHI

Shahrisabiz Davlat Pedagogika inistituti

Pedagogika kafedrasi o'qituvchisi

Salimova Marjona Abduraxim qizi

Shahrisabiz Davlat Pedagogika inistituti

2- bosqich talabasi

Turayeva Zahroxon Ilhomovna

Shahrisabiz Davlat Pedagogika inistituti

2- bosqich talabasi

Nazarova Soliha Narzi qizi

Annotatsiya: Mazkur maqolada jamoaning shaxs tarbiyasiga ko'rsatadigan ta'siri, o'quvchi va talabalar guruhlarida shakllanadigan ijtimoiy muhitning tarbiyaviy ahamiyati yoritilgan. Xususan, guruh rahbarining tarbiyaviy faoliyati, uning vazifalari, uslublari va jamoada sog'lom ijtimoiy-psixologik muhit yaratishdagi o'rni tahlil qilingan. Guruhdagi tarbiyaviy ishlarning shakllari, ularning shaxsiy rivojlanishga ta'siri haqida amaliy jihatdan yondashuvlar berilgan. Maqolada tarbiya jarayonida shaxs va jamoa o'zaro bog'liqlikda ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: jamoa, shaxs tarbiyasi, guruh rahbari, tarbiyaviy faoliyat, ijtimoiy muhit, ta'lim, o'quvchi, kurator, axloqiy tarbiya, o'z-o'zini boshqarish.

Kirish: Bugungi kunda yosh avlodni har tomonlama barkamol inson etib tarbiyalash jamiyatning eng dolzarb vazifalaridan biri bo'lib qolmoqda. Inson shaxsining shakllanishi ko'p omillarga bog'liq bo'lib, ulardan biri – uning a'zosi bo'lgan ijtimoiy jamoaning tarbiyaviy ta'siridir. Ayniqsa, ta'lim muassasalarida shakllanadigan jamoalar — sinf, guruh yoki to'garaklar — yoshlarning shaxs sifatida rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Bu jarayonda guruh rahbari (kurator, sinf rahbari)ning roli ham beqiyosdir. U nafaqat nazorat va boshqaruv, balki tarbiya va shaxsiy yondashuv orqali jamoaning ma'naviy muhitini belgilovchi asosiy figuradir.

Jamoa va uning tarbiyaviy funksiyasi

Jamoa – bu umumiy maqsad va manfaatga ega bo‘lgan, ichki intizom asosida faoliyat yurituvchi shaxslar birikmasidir. O‘quv jamoasi esa, bu ta’lim-tarbiyaviy jarayonda birgalikda harakat qilayotgan o‘quvchilar yoki talabalar guruhidir. Jamoa yoshlarning:

- ✓ ixtiyoriy faoliyatga jalb qilinishi,
- ✓ ijtimoiy mas’uliyatni his etishi,
- ✓ o‘z-o‘zini boshqarish ko‘nikmasini rivojlantirishi,
- ✓ shaxsiy intilish va qadriyatlarini shakllantirishi

uchun keng imkoniyat yaratadi.

Jamoaviy faoliyatda inson o‘zini namoyon qilish, boshqalarni tushunish, empatiya ko‘rsatish, muammolarni hal qilish, nizolarni boshqarish, etakchilik va hamkorlik qilish kabi ko‘plab ijtimoiy ko‘nikmalarni egallaydi. Bu esa uning ijtimoiylashuviga bevosita ta’sir qiladi.

Shaxs tarbiyasida guruh muhitining o‘rni

Shaxs ma’lum bir jamoada shakllanadi. U jamoaning ichki muhitini o‘zlashtiradi, bu muhit esa o‘z navbatida guruh a’zolari orasidagi munosabatlar, jamoaviy qadriyatlar, urf-odatlar, yetakchilarning xatti-harakati bilan belgilanadi. Yaxshi tashkil etilgan, sog‘lom psixologik iqlimga ega jamoada o‘quvchi:

- ✓ o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi;
- ✓ erkin fikr yuritadi;
- ✓ ijtimoiy faollikka intiladi;
- ✓ ma’naviy-estetik mezonlarga amal qilishga o‘rganadi.

Boshqacha aytganda, jamoa a’zosi bo‘lgan bola yoki o‘smir o‘z harakatlarining ijtimoiy ahamiyatini anglab, mas’uliyat bilan ish tutishga intiladi.

Guruh rahbarining tarbiyaviy vazifalari

Guruh rahbari – bu jamoaviy muhitni shakllantiruvchi, yo‘naltiruvchi va boshqaruvchi shaxsdir. Uning asosiy tarbiyaviy vazifalari quyidagilardan iborat:

1. Sog‘lom axloqiy muhit yaratish: Har bir guruh a‘zosining fikri qadrlanishi, hurmat qilinishi, teng munosabatda bo‘lish muhim. Bu orqali o‘zaro ishonch va hurmatga asoslangan muhit shakllanadi.
2. Shaxsiy yondashuvni qo‘llash: Har bir o‘quvchining individual xususiyatlari, qiziqishlari, muammolari e‘tiborga olinib, unga mos yondashuv qo‘llaniladi. Bu shaxsiy yondashuv orqali ijobiy tarbiyaviy natijalar erishiladi.
3. Jamoaviy ishlarni tashkil etish: Guruhda turli tadbirlar (ma‘naviy-ma‘rifiy suhbatlar, ekskursiyalar, sport musobaqalari, ijodiy tanlovlar) o‘tkazilishi o‘quvchilarning jamoa bilan o‘zaro bog‘liqligini kuchaytiradi.
4. Etakchilik faoliyatini rivojlantirish: Guruh ichidan faol, tashabbuskor o‘quvchilarni aniqlab, ularga yetakchilik vazifalarini topshirish orqali ularda mas‘uliyat, tashabbuskorlik va ijtimoiy faollik shakllantiriladi.
5. Oilaviy hamkorlik: O‘quvchi shaxsini to‘liq anglash va to‘g‘ri yo‘naltirishda ota-onalar bilan hamkorlik muhim. Guruh rahbari ota-onalar bilan muntazam aloqa o‘rnatib, birgalikda tarbiyaviy ish olib boradi.
6. Muammoli holatlarni aniqlash va oldini olish: Guruh a‘zolari orasida paydo bo‘lishi mumkin bo‘lgan nizolar, tushunmovchiliklar, psixologik muammolar o‘z vaqtida aniqlanib, bartaraf etilishi zarur. Guruh rahbari bu borada psixolog, pedagog va ota-onalar bilan hamkorlikda ishlaydi.

Tarbiyaviy faoliyat shakllari

Guruh rahbari tomonidan olib boriladigan tarbiyaviy ishlar quyidagi shakllarda amalga oshiriladi:

1. Tarbiyaviy soatlar va suhbatlar
2. Ijtimoiy loyihalar va amaliy mashg‘ulotlar

3. Kasbiy yo‘naltirish ishlari
4. Vatanparvarlik va ekologik tadbirlar
5. Kitobxonlik va san’atga oid uchrashuvlar
6. Sport va salomatlikka oid mashg‘ulotlar

Bu shakllar orqali o‘quvchilar o‘zlarini namoyon qilish, fikr bildirish, ijtimoiy rollarni sinab ko‘rish imkoniga ega bo‘ladilar.

Xulosa: Shaxs tarbiyasida jamoa muhitining va ayniqsa guruh rahbarining o‘rni juda muhim. Jamoa o‘quvchini ijtimoiy hayotga tayyorlaydi, unda axloqiy, estetik, ijtimoiy fazilatlarni shakllantiradi. Guruh rahbari esa bu jarayonning muvofiqlashtiruvchisi, yo‘lboshchisi va tarbiyachisi sifatida doimiy faoliyat olib boradi. Uning mas’uliyati, mehribonligi va ijobiy yondashuvi o‘quvchilar hayotida ijobiy iz qoldiradi. Shu bois, har bir guruh rahbari o‘z vazifasini nafaqat rasmiy burch, balki jamiyat oldidagi muqaddas mas’uliyat deb bilmog‘i lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullaeva, M. va boshqalar. *Pedagogika*. – Toshkent: «O‘zbekiston» nashriyoti, 2021. – 296 b. – B. 122–145.
2. To‘xtasinov, R.X. *Tarbiyaviy ishlar metodikasi*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019. – 220 b. – B. 64–87.
3. Azizxo‘jaeva, N.N. *Pedagogik texnologiyalar va pedagog mahorat*. – Toshkent: «Ilm Ziyo», 2020. – 248 b. – B. 105–128.
4. G‘ofurov, K.G‘. *O‘quvchilar jamoasida tarbiyaviy ishlar*. – Toshkent: «O‘qituvchi», 2018. – 190 b. – B. 53–75.
5. Xasanboyeva, S.S. *Pedagogik psixologiya*. – Toshkent: «Yangi asr avlodi», 2021. – 215 b. – B. 91–110.
6. Karimova, Z.S. *Barkamol avlod tarbiyasi*. – Toshkent: «Turon-Iqbol», 2022. – 200 b. – B. 40–62.
7. Mavlonova, R. va boshqalar. *Oliy pedagogik ta’limda tarbiya jarayoni*. – Toshkent: «Fan», 2020. – 284 b. – B. 155–178.